

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ДОМІНАНТ КІЛЬКІСНОГО ВИМІРУ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В РОЗРІЗІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

©2020 МЕЛЬНИК В. М., СОСНОВСЬКА О. О., ЖИТАР М. О.

УДК 338.763
JEL: A11; D04; G00

Мельник В. М., Сосновська О. О., Житар М. О. Аналіз сучасних домінант кількісного виміру розвитку фінансової архітектури економіки України в розрізі публічних фінансів

Метою статті є дослідження аналізу сучасних домінант кількісного виміру розвитку фінансової архітектури економіки України в розрізі публічних фінансів. Визначено, що розвиток фінансової архітектури економіки України фактично неможливий без практичної перевірки теоретичних напрацювань; оцінки загального стану та окремих тенденцій; аналізу структури та динаміки доходів і видатків як у цілому по системі, так і в розрізі її окремих складових; розробки стратегії розвитку тощо. Обґрунтовано, що макроекономічне дослідження стану фінансової архітектури як єдиного цілого доцільно проводити на основі показників, що відображають загальні обсяги, розподіл і використання фінансових ресурсів країни в розрізі її складових. У найбільш узагальненому вигляді такими складовими фінансової архітектури є підсистеми, що являють собою згрупування однорідних за певними ознаками економічних суб'єктів, та сектори економіки, які на децю нижчому рівні системи їх деталізують, конкретизують і доповнюють. Доведено, що сформована на сьогодні фінансова архітектура економіки України може розглядатись як підґрунтя для розробки та впровадження більш ефективної фінансової системи, яка буде надійною основою економіки та забезпечить життя населення на належному рівні. А функції фінансової системи нашої держави ще раз підтверджують важливість запровадження ефективної фінансової архітектури, яка зможе керувати та забезпечувати нормальну діяльність усіх органів та інститутів, а також забезпечить здійснення необхідних фінансових процесів та операцій.

Ключові слова: фінансова архітектура, національна економіка, фінансова система, публічні фінанси, державний бюджет, місцевий бюджет.

DOI:

Рис.: 10. **Табл.:** 6. **Бібл.:** 9.

Мельник Віктор Миколайович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: melnik_viktor@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7439-1564>

Сосновська Ольга Олександрівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів та економіки, Київський університет імені Бориса Грінченка (вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, 04053, Україна)

E-mail: sosnovska.oo@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2177-0691>

Житар Максим Олегович – кандидат економічних наук, доцент, заступник директора Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи Університету державної фіскальної служби України (вул. Університетська, 31, корп. В, Ірпінь, 08201, Україна)

E-mail: zhytarmaksym@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3614-0788>

УДК 338.763
JEL: A11; D04; G00

Мельник В. Н., Сосновская О. А., Житарь М. О. Анализ современных доминант количественного измерения развития финансовой архитектуры экономики Украины в разрезе публичных финансов

Целью статьи является исследование анализа современных доминант количественного измерения развития финансовой архитектуры экономики Украины в разрезе публичных финансов. Определено, что развитие финансовой архитектуры экономики Украины фактически невозможно без практической проверки теоретических наработок; оценки общего состояния и отдельных тенденций; анализа структуры и динамики доходов и расходов как в целом по системе, так и в разрезе её отдельных составляющих; разработки стратегии развития и т. п. Обосновано, что макроекономическое исследование состояния финансовой архитектуры как единого целого целесообразно проводить на основе показателей, отражающих общие объёмы, распределение и использование финансовых ресурсов страны в разрезе её составляющих. В наиболее обобщённом виде такими составляющими финансовой архитектуры являются подсистемы, представляющие собой группирование однородных по определённым признакам экономических субъектов, и сектора экономики, которые на несколько более низком уровне системы их детализируют, конкретизируют и дополняют. Доказано, что сложившаяся на сегодня финансовая архитектура экономики Украины может рассматриваться как основание для разработки и внедрения более эффективной финансовой системы, которая будет надёжной основой экономики и обеспечит жизнь населения на должном уровне. А функции финансовой системы нашего государства еще раз подтверждают важность внедрения эффективной финансовой архитектуры, которая сможет управлять и обеспечивать нормальную деятельность всех органов и институтов, а также обеспечит проведение необходимых финансовых процессов и операций.

Ключевые слова: финансовая архитектура, национальная экономика, финансовая система, публичные финансы, государственный бюджет, местный бюджет.

Рис.: 10. **Табл.:** 6. **Библ.:** 9.

Мельник Виктор Николаевич – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры финансов, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (просп. Победы, 54/1, Киев, 03057, Украина)

E-mail: melnik_viktor@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7439-1564>

Сосновская Ольга Александровна – доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов и экономики, Киевский университет имени Бориса Гринченка (ул. Бульварно-Кудрявская, 18/2, Киев, 04053, Украина)

E-mail: sosnovska.oo@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2177-0691>

Житарь Максим Олегович – кандидат экономических наук, доцент, заместитель директора Учебно-научного института финансов, банковского дела Университета государственной фискальной службы Украины (ул. Университетская, 31, корп. В, Ирпень, 08201, Украина)

E-mail: zhytarmaksym@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3614-0788>

Melnyk V. M., Sosnovska O. O., Zhytar M. O. The Analysis of the Modern Dominants of Quantitative Measurement of the Development of the Financial Architecture of Ukrainian Economy in the Context of Public Finance

The article is aimed at researching the analysis of the modern dominants of quantitative measurement of the development of the financial architecture of Ukrainian economy in the context of public finance. It is defined that the development of the financial architecture of Ukrainian economy is virtually impossible without a practical test of theoretical developments; estimates of the overall status and individual tendencies; analysis of the structure and dynamics of income and expenditure, both in the system as a whole and in terms of its individual components; elaboration of development strategy, etc. It is substantiated that a macro-economic study of the status of financial architecture as a whole is appropriate to carry out on the basis of the indicators reflecting the total volumes, distribution and use of the country's financial resources in terms of its components. In the most generalized form, such components of the financial architecture are the subsystems, which represent grouping the homogeneous economic actors according to certain attributes, and the sectors of the economy, which at a slightly lower level of the system can detail, specify and complement them. It is proved that the current financial architecture of Ukrainian economy can be seen as a basis for the development and implementation of a more efficient financial system, which will constitute a reliable basis for the economy and will ensure the life of the population at the proper level. The functions of our State's financial system once again confirm the importance of introducing an efficient financial architecture that will be able to manage and ensure the normal functioning of all bodies and institutions, as well as ensure the necessary financial processes and operations.

Keywords: financial architecture, national economy, financial system, public finances, the State budget, local budget.

Fig.: 10. **Tabl.:** 6. **Bibl.:** 9.

Melnyk Victor M. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Finance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: melnik_viktor@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7439-1564>

Sosnovska Olga O. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Finance and Economics, Borys Grinchenko Kiev University (18/2 Bulvarno-Kudriavska Str., Kyiv, 04053, Ukraine)

E-mail: sosnovska.oo@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2177-0691>

Zhytar Maksym O. – PhD (Economics), Associate Professor, Deputy Director of the Educational and Scientific Institute of Finance, Banking of the University of the State Fiscal Service of Ukraine (Bldg B, 31 Universytetska Str., Irpin, 08201, Ukraine)

E-mail: zhytarmaksym@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3614-0788>

Розвиток фінансової архітектури економіки України фактично неможливий без практичної перевірки теоретичних напрацювань (категорійного апарату, моделей, схем, конструкцій), оцінки загального стану та окремих тенденцій, аналізу структури та динаміки доходів і видатків як у цілому по системі, так і в розрізі її окремих складових, розробки стратегії розвитку тощо. Зазначимо, що дослідження стану фінансової архітектури економіки України повинно охоплювати всі її складові. У сучасних умовах це є надважливим завданням для науки та практики, виконання якого стане можливим при адаптації фінансової системи до структури економіки та її управління. При такому підході стає можливим використовувати макроекономічні показники стану та руху фінансових ресурсів економіки країни для аналізу фінансової архітектури. Макроекономічне дослідження стану фінансової архітектури як єдиного цілого доцільно проводити на основі показників, що відображають загальні обсяги, розподіл і використання фінансових ресурсів країни в розрізі її окремих складових [1–4]. У найбільш узагальненому вигляді такими складовими фінансової архітектури є підсистеми, що представляють собою згрупування однорідних за певними ознаками економічних суб'єктів, і сектори економіки, які на дещо нижчому рівні системи їх деталізують, конкретизують та доповнюють [5–7]. Саме в розрізі таких складових національна статистика представляє для широкого використання науковців і практиків соціально-економічні показники, які відображають доходи та видатки

(ресурси та їх використання) інституційних одиниць економіки та фінансової архітектури.

Сутність фінансової архітектури, її роль, особливості та напрямки досліджували багато зарубіжних вчених, серед яких можна виділити: М. Барклі, Р. Брейлі, С. Бріггема, Р. Голдмена, Ф. Клевеленда, Р. Левайна, Н. Менкью, М. Тейлора, Р. Патерсона, Дж. Ван Хорна, А. Шляйфера та інших. Серед вітчизняних науковців, які досліджували дану проблематику та проводили аналіз фінансової архітектури економіки, можна відзначити праці: Н. Бичкової, І. Бланка, З. Ватаманюка, А. Гриценка, В. Євдокимова, І. Зятковського, О. Лактіонової, І. Лук'яненко, С. Онишко, Б. Самородова, О. Терещенка, В. Федосова, Л. Федулової, С. Юрія та інших.

Метою статті є дослідження аналізу сучасних домінант кількісного виміру розвитку фінансової архітектури економіки України в розрізі публічних фінансів.

Центральні та місцеві органи влади практично кожного року стоять перед проблемою збалансування доходів та видатків, пошуку додаткових джерел покриття дефіциту бюджету та повернення боргу. Оцінка стану первинної ланки даного сектора фінансової архітектури лежить у площині доходів та видатків зведених бюджетів, інших централізованих фондів і зведених кошторисів бюджетних установ і організацій.

Найбільш узагальненими показниками, що відображають загальний стан фінансових відносин цен-

тральних і місцевих органів влади, є показники Зведеного бюджету України. Крім того, показники зведеного бюджету використовуються у співвідношенні до створеного в країні ВВП, що відображає взаємовідносини сектора загальнодержавних фінансів з іншими секторами фінансової архітектури.

Загалом, за період 2007–2018 рр. надходження державного та місцевих бюджетів України в номінальному виразі збільшилися в 5,6 і 5,3 разу відповідно, а доходи зведеного бюджету – у 3,4 разу (рис. 1).

У той самий період у порівняних цінах 2007 р. темпи приросту вражають не так сильно: за 12 років надходження державного бюджету зросли на 35%, місцевих – на 26,8%, зведеного – на 30% (рис. 2).

Упровадження реформи самоврядування в Україні значно змінило ситуацію зі структурними пропорціями та якісними характеристиками систе-

ми публічних фінансів, а також роль субнаціональної ланки в утворенні, розподілі та використанні публічних фінансових ресурсів.

Водночас співвідношення між найбільш загальними показниками податково-бюджетного балансу утрималися незмінними – середня складова доходів місцевих бюджетів у надходженнях зведеного бюджету протягом 2007–2018 рр. складала 48% і коливалася в рамках 45–51%. У той самий період частка місцевих бюджетів у загальних податкових надходженнях у середньому становила близько 25%, та фактично в період 2014–2018 рр. була менша за період 2007–2011 рр. (рис. 3).

У структурі надходжень місцевих бюджетів податкові надходження займають значно високу питому вагу – 40%, та їх частка протягом останнього десятиліття залишилася майже сталою (рис. 4).

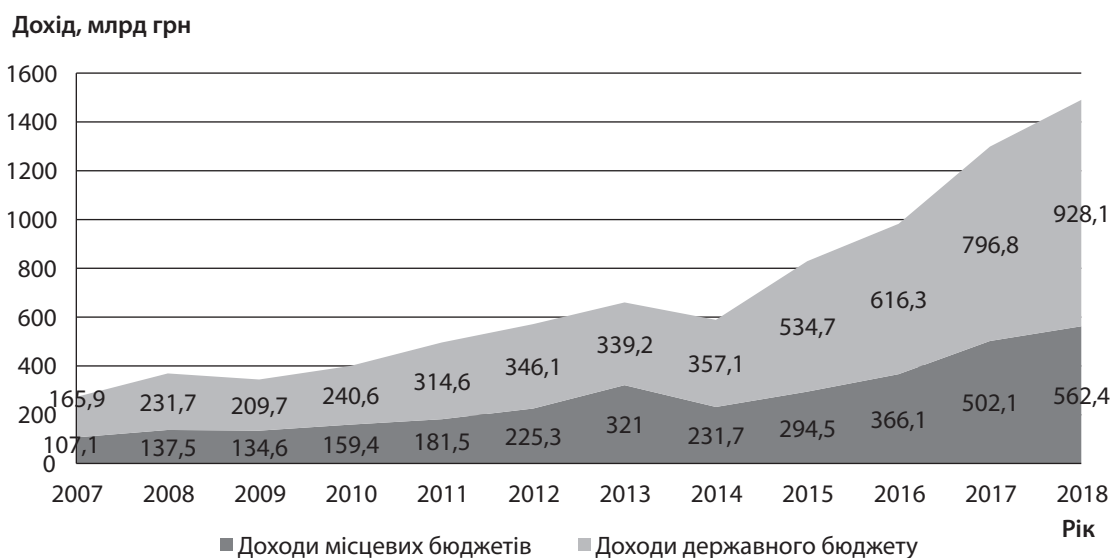

Рис. 1. Динаміка доходів державного та місцевих бюджетів у номінальному виразі

Джерело: складено на основі [8].

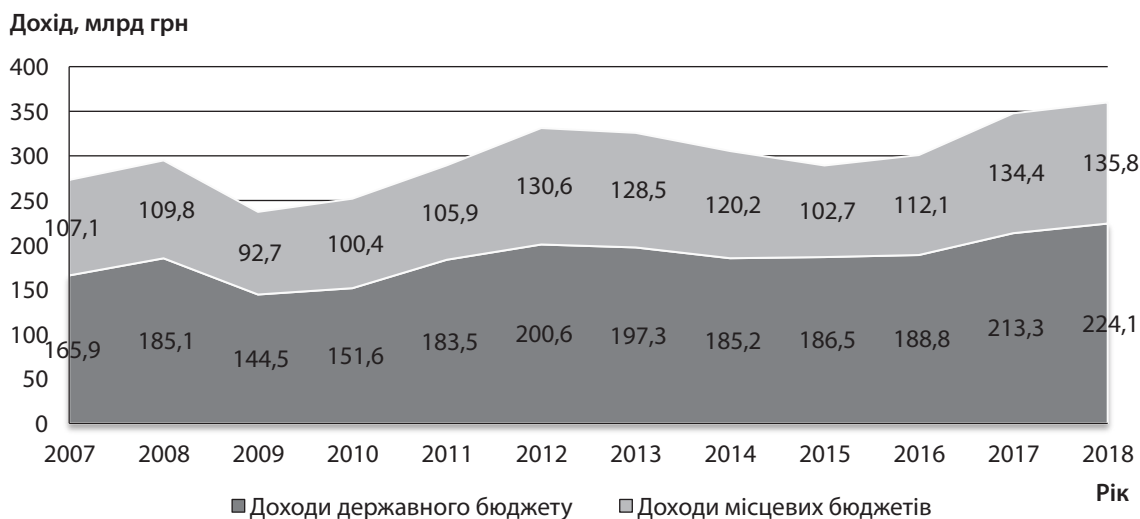

Рис. 2. Динаміка доходів державного та місцевих бюджетів у цінах 2007 р.

Джерело: складено на основі [8; 9].

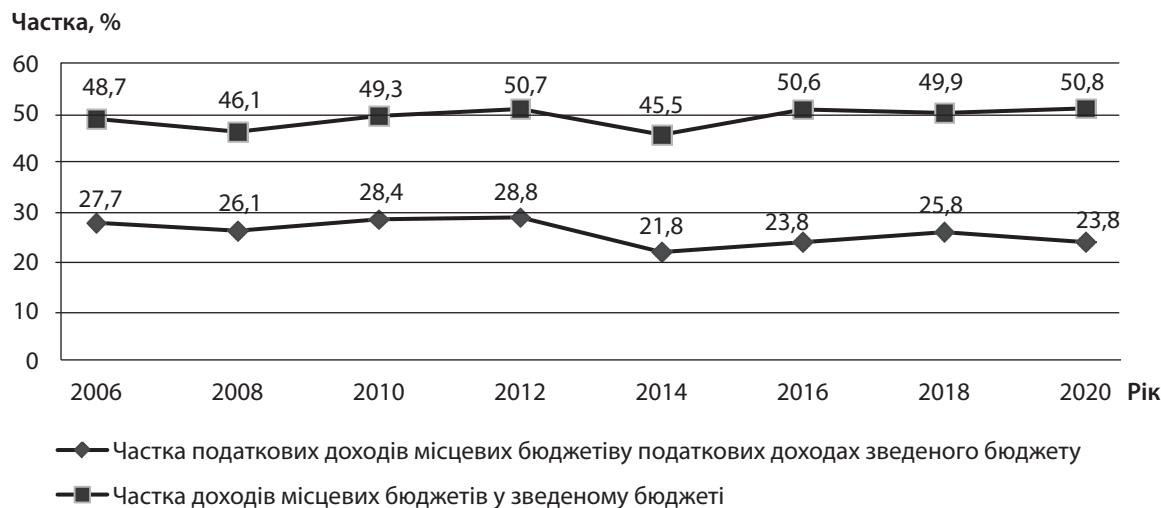

Рис. 3. Показники частки місцевих бюджетів в окремих категоріях доходів Зведеного бюджету України

Джерело: розраховано на основі [8].

Рис. 4. Динаміка частки податкових доходів у Державному, місцевих та Зведеному бюджетах України

Джерело: розраховано на основі [8].

В утворенні державного бюджету у 2013–2018 рр. головна роль належала податковим надходженням – їх середня частка за аналізований період становила 79,1% (табл. 1).

У податкових надходженнях найбільшу вагу займали податки на товари – їх середня частка складала трохи більше 50% усіх податків. Практично найбільший за величиною внесок у формування доходності державного бюджету здійснено надходженнями від ПДВ, який вираховується при імпорті товарів на територію України (середня частка складала 29,6%), однак варто відмітити, що зростає і вага особистих прибуткових податків. Неподаткові надходження з часом втрачають свою роль у формуванні доходів державного бюджету – їх частка зменшилася з 21,5% до 17,7%.

Всередині структури самих податкових надходжень варто відмітити тенденцію до зменшення значущості податку на прибуток підприємств і зовніш-

ньоторговельних податків (рис. 5).

Ступінь виконання державного бюджету порівняно з плановими показниками (після поправки) сягав у середньому 97,4%. У складі місцевих бюджетів у 2013–2018 рр. головну роль відіграли офіційні трансферти – їх середня складова за досліджуваний період становила 54,8% (табл. 2).

Серед особливих явищ у структурі надходжень бюджетів в Україні варто відмітити таке:

- ✦ важливим джерелом формування місцевих бюджетів є ПДФО, однак порівняно з 2013 р. його питома складова значно знизилася;
- ✦ зменшення в абсолютній величині надходжень та у частці структури доходів відіграють податки на власність (величина 2018 р. сягає лише 0,19% величини 2013 р.), рентні платежі (зниження абсолютного обсягу на 68% та скорочення частки в структурі на 3,7 в. п.);

Джерела формування доходів Державного бюджету України у 2013–2018 рр., %

Стаття доходів	Рік					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Податкові надходження	77,5	78,5	76,6	81,8	79,0	20,3
<i>Податки на доходи, податки на прибутки, податки на збільшення ринкової вартості</i>	18,2	14,7	14,9	18,5	17,9	20,3
Податок на доходи фізичних осіб	2,2	3,5	8,4	9,7	9,5	9,9
Податок на прибуток підприємств	16,0	11,2	6,5	8,8	8,4	10,4
Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	4,1	5,3	7,4	7,2	6,1	4,9
Внутрішні податки на товари та послуги	48,2	51,5	45,2	52,8	53,2	53,2
Податок на додану вартість	52,8	53,2	53,2	52,8	53,2	53,2
<i>Податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)</i>	24,9	22,8	20,2	22,6	22,7	22,7
<i>Бюджетне відшкодування податку на додану вартість грошовими коштами</i>	-15,8	-14,1	-12,8	-15,3	-15,1	-14,2
<i>Податок на додану вартість з ввезених на територію України товарів</i>	28,5	30,0	26,0	29,4	31,6	31,8
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	7,8	7,9	7,3	8,9	8,4	7,7
Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	2,6	4,7	4,5	5,7	5,3	5,1
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	3,9	3,5	7,5	3,3	3,1	2,9
Ввізне мито	3,9	3,5	7,5	3,2	3,0	2,9
Вивізне мито	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси	1,7	1,7	1,4	0,0	0,0	0,0
Інші податки та збори	1,3	1,7	0,1	-0,1	-1,3	-0,1
Неподаткові надходження	21,5	19,1	22,4	16,8	16,2	17,7
Доходи від власності та підприємницької діяльності	9,8	8,0	13,3	8,4	9,0	9,4
<i>Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності</i>	1,5	1,5	2,8	1,3	1,3	2,0
Інші неподаткові надходження	1,6	3,5	1,4	1,6	1,4	1,3
Власні надходження бюджетних установ	8,6	6,2	4,9	5,5	4,5	5,0
Доходи від операцій з капіталом	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
Від урядів зарубіжних країн та міжнародних операцій	0,5	1,5	0,3	0,7	0,2	0,2
Цільові фонди	0,1	0,0	0,0	0,0	3,8	0,0
Разом доходів (без урахування міжнародних трансфертів)	99,5	99,4	99,4	99,3	99,2	99,2
Офіційні трансферти	0,5	0,6	0,6	0,7	0,8	0,8
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними [8].

- † реалізувалася переорієнтація структури офіційних трансфертів з дотацій на субвенції за цільовим складом на здійснення покладених повноважень.

Варто зазначити, що структура податкових надходжень протягом реформи децентралізації містила істотні зміни (рис. 6): зменшилася частка прибутко-

вих податків і рентних платежів і зросла значущість усіх майнових (з 0,7% до 13,4%) та інших місцевих податків (з 8% до 12,8%).

Узагальнюючи інформацію щодо тенденцій зміни пропорцій формування доходів у системі національного і субнаціональних бюджетів України, варто зорієнтувати увагу на кілька негативних явищ і тенденцій:

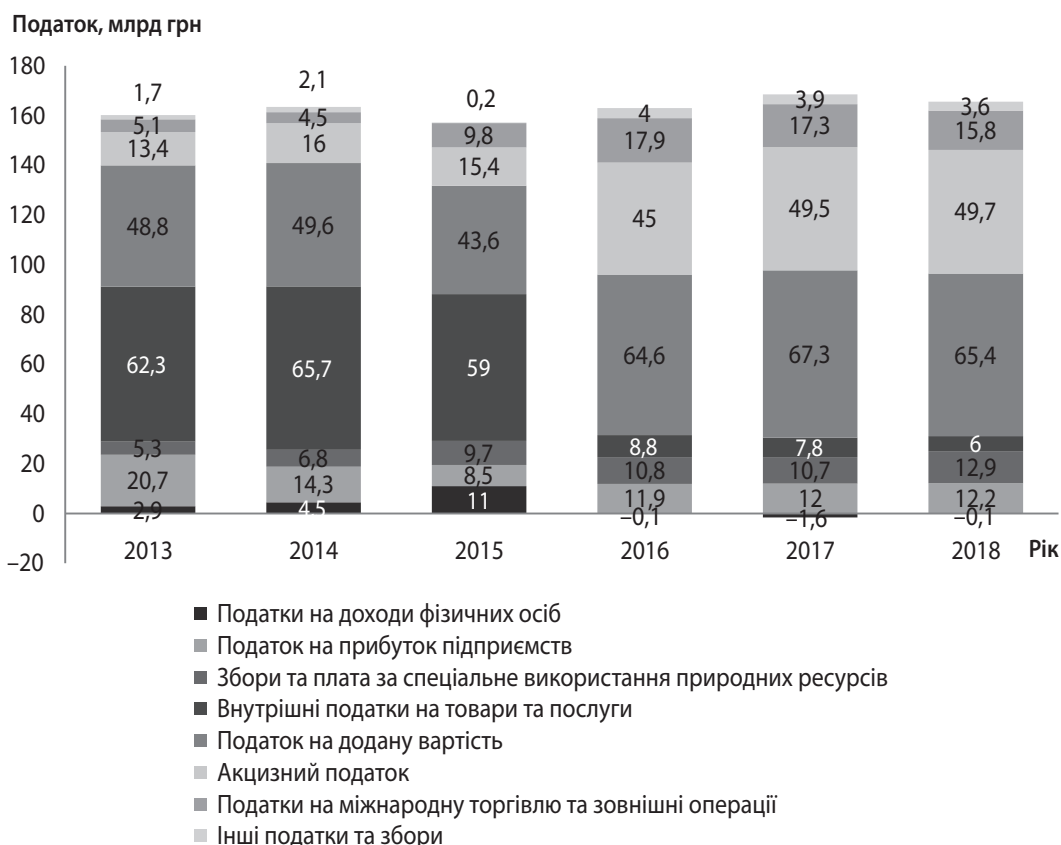

Рис. 5. Динаміка структури податкових надходжень до державного бюджету

Джерело: розраховано за даними [8].

Таблиця 2

Джерела формування доходів місцевих бюджетів України у 2013–2018 рр., %

Стаття доходів	Рік					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7
Податкові надходження	41,26	37,69	33,36	42,12	40,03	41,34
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	29,53	27,11	20,10	23,17	23,33	26,22
Податок на доходи фізичних осіб	29,22	27,00	18,65	21,57	22,04	24,56
Податок на прибуток підприємств	0,31	0,11	1,45	1,61	1,29	1,65
Податки на власність	0,26	0,17	0,00	0,00	0,00	0,00
Збори, рентна плата та плата за спеціальне використання природних ресурсів	6,79	6,28	0,73	0,69	0,49	0,86
Внутрішні податки на товари та послуги	0,61	0,07	2,61	3,18	2,62	2,45
Окремі податки та збори, що зараховуються до місцевих бюджетів	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Місцеві податки та збори	3,31	3,48	9,18	11,54	10,47	10,85
Інші податки та збори	0,76	0,58	0,73	1,54	3,12	0,97
Неподаткові надходження	5,49	5,29	6,84	5,97	5,17	4,98
Доходи від власності та підприємницької діяльності	0,21	0,15	0,16	0,48	0,47	0,33
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	0,87	0,68	0,97	0,92	0,79	0,82
Інші неподаткові надходження	0,40	0,32	0,52	0,51	0,54	0,43

1	2	3	4	5	6	7
Власні надходження бюджетних установ	4,01	4,14	5,19	4,06	3,38	3,41
Доходи від операцій з капіталом	0,63	0,49	0,55	0,38	0,37	0,38
Від урядів зарубіжних країн і міжнародних організацій	0,00	0,49	0,55	0,38	0,37	0,38
Цільові фонди	0,21	0,16	0,14	0,14	0,12	0,12
Разом доходів без урахування міжбюджетних трансфертів	47,58	43,63	40,92	46,63	45,71	46,85
Офіційні трансферти	52,42	53,37	59,08	53,37	54,29	53,15
Дотації	27,70	27,81	2,47	1,87	4,38	4,47
Дотації вирівнювання з державного бюджету місцевим бюджетам (базова дотація)	25,20	26,10	1,79	1,30	1,16	1,45
Субвенції	24,72	28,53	56,61	51,50	49,91	48,68

Джерело: розраховано за даними [8].

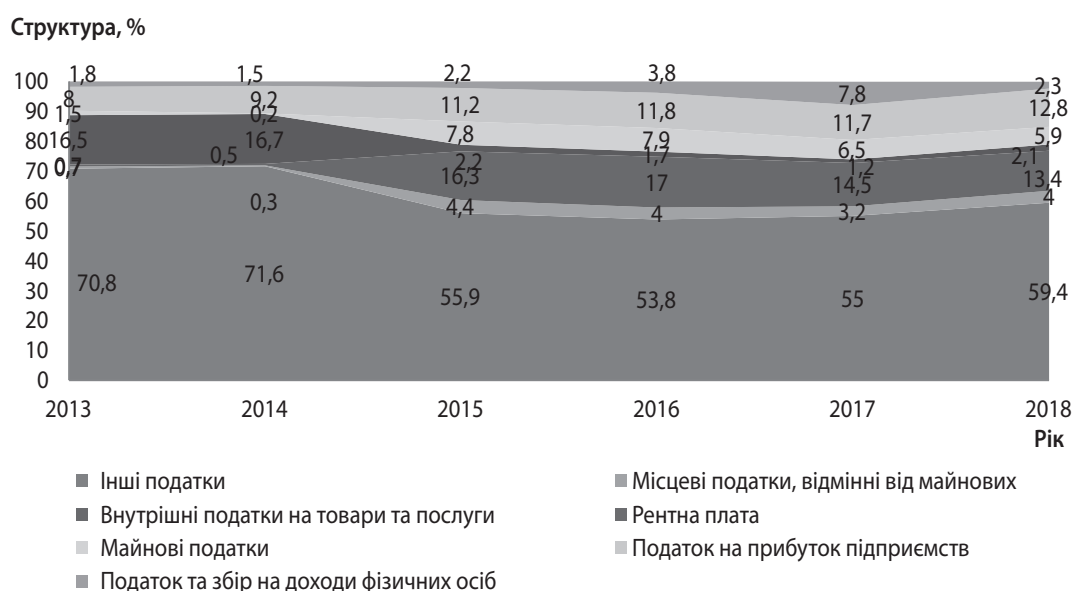

Рис. 6. Структура податкових надходжень до місцевих бюджетів України у 2013–2018 рр.

Джерело: розраховано за даними [8].

1) зменшується фіскальна ефективність податку на прибуток підприємств, через що державний бюджет орієнтується, в основному, на непрямі податки на споживачів і ПДФО, а місцеві – на ПДФО;

2) не застосовується фіскальний потенціал майнових і рентних податків; через особливості розподілу податків на власність, на землю, на майно та характерність їх поділу між бюджетами різних рівнів даний недолік легко приховати, але майнові податки, які є запорукою податкових надходжень субнаціональних, зокрема локальних, бюджетів у багатьох країнах, у т. ч. розвинених, на даний час відіграють необґрунтовано недостатню роль в Україні;

3) незначну питому вагу рентних податків взагалі варто приймати як злочин проти держави та населення, адже саме використання природних ресурсів є ключем збагачення для практично всього ве-

ликого бізнесу, а зворотна віддача у вигляді податків відсутня.

Рух видатків Зведеного бюджету України протягом 2007–2018 рр. за складовими наведено на рис. 7. Як видно, в номінальному вигляді збільшуються обсяги витрат обох рівнів бюджетної системи України – державного та місцевих бюджетів. Водночас варто відмітити, що: по-перше, у зіставних цінах 2007 р. за 12 років витрати державного бюджету збільшилися на 37%, а місцевих – на 31%, зведеного – на 35 (рис. 8); по-друге, вагоме значення місцевих бюджетів у фінансуванні видатків утримується майже незмінною: наприклад, у 2007 р. частка даної складової у зведеному бюджеті мала 37,6%, у 2018 р. – 36,7%, у середньому – 35,5%; по-третє, номінальний і реальний виміри мають різні значення видатків на

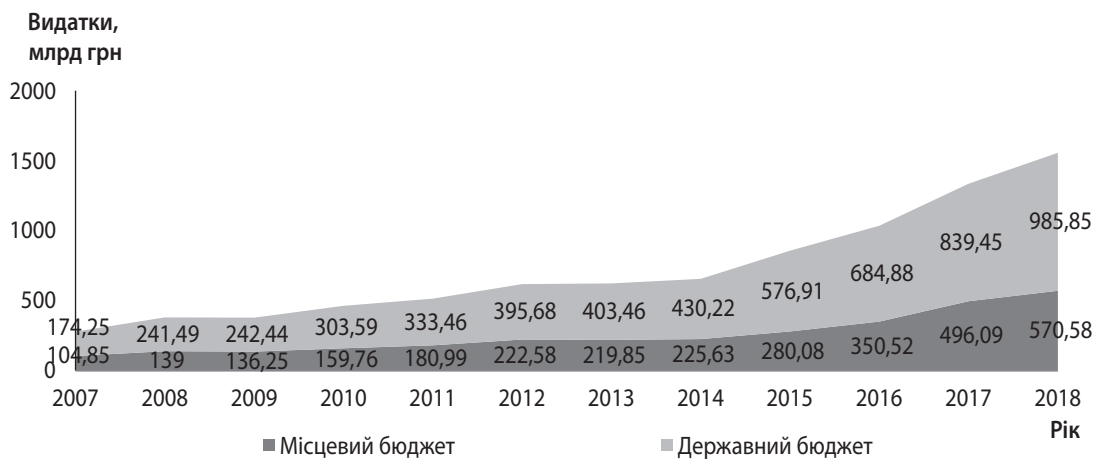

Рис. 7. Динаміка видатків державного та місцевих бюджетів України у 2007–2018 рр. у номінальному виразі, млрд грн

Джерело: побудовано за даними [8].

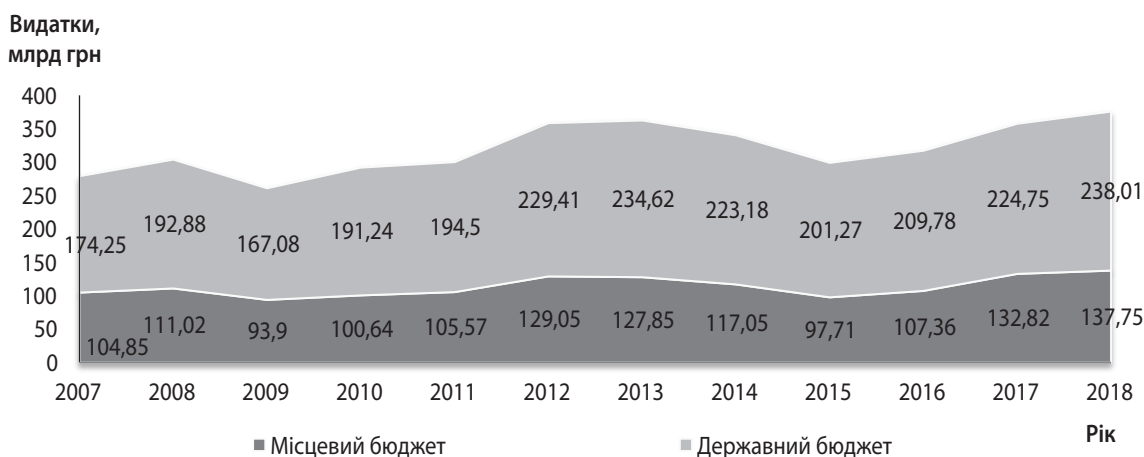

Рис. 8. Динаміка видатків державного та місцевих бюджетів України у 2007–2018 рр. у порівняних цінах 2007 р., млрд грн

Джерело: побудовано за даними [8].

душу населення за категоріями бюджетів, також певна динаміка містить різну тенденцію (рис. 9).

Інформація, наведена в табл. 3, говорить, що в складі видатків Державного бюджету України зменшуються реальні видатки (але незначною мірою – із 71,6% у 2007 р. до 69,7% у 2018 р.), однак зростають обсяги трансфертів місцевим бюджетам. Найбільшу частку видатків державного бюджету складають видатки на соціальний захист і забезпечення (у середньому – 19,1%); друге місце посідають видатки на реалізацію загальнодержавних функцій, у т. ч. макрорегулювання та обслуговування боргу (їх частка збільшилася з 12,4% у 2007 р. до 16,5% у 2018 р., у середньому – 16,1%).

Серед решти фактів: низький рівень фінансування економічної діяльності, причому частка даного напрямку спала з 10,2% до 6,5%; збільшення видатків на оборону, воєнними діями з 2014 р. і до сьогодні; скорочення питомої ваги видатків на охорону здоров'я,

освіту, духовний і фізичний розвиток. Інформацію щодо структури видатків місцевих бюджетів України наведено в табл. 4.

Головними статтями діючих видатків на субнаціональному рівні в Україні є освіта (29,9% у середньому), соціальний захист і соціальне забезпечення (26,9% у середньому); відмічається збільшення обсягів та частки видатків на економічну діяльність (у 2007 р. частка даного напрямку становила 4,3%, а у 2018 р. – вже 13,5%); водночас зменшується питома вага охорони здоров'я в державному бюджеті, аналогічна тенденція прослідковується і в структурі місцевих бюджетів (у 2017 р. – 22,1%, у 2018 – 16,3%).

У цілому державний бюджет протягом останніх років здійснювався з дефіцитом, середнє значення якого становило 59 млрд дол. Водночас місцеві бюджети, за винятком 2018 р., були виконані з профіцитом, і тільки у 2018 р. незбалансованість доходів і витрат місцевих бюджетів швидко зростає (рис. 10).

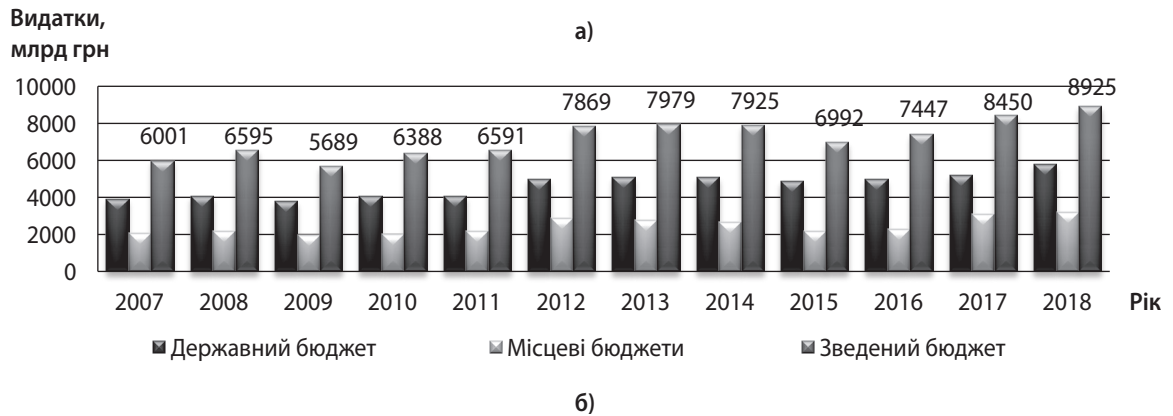

Рис. 9. Динаміка видатків державного та місцевих бюджетів України на душу населення у 2007–2018 рр., млрд грн:
а) у номінальному виразі; б) у порівняних цінах 2007 р.

Джерело: розраховано за даними [8; 9].

Таблиця 3

Напрями видатків Державного бюджету України за функціональною класифікацією у 2013–2018 рр., %

Стаття видатків	Рік					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7
Загальнодержавні функції	12,4	15,3	17,9	17,2	17,0	16,5
Громадський порядок, безпека та судова влада	3,7	6,4	9,0	8,7	8,9	9,8
Економічна діяльність	9,7	10,4	9,5	10,5	10,5	11,9
Загальноекономічна, торговельна та трудова діяльність	0,2	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4
Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство	1,9	1,3	0,8	0,6	1,3	1,4
Паливно-енергетичний комплекс	3,8	2,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Інша промисловість та будівництво	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,4
Транспорт	3,5	3,4	4,0	2,2	2,5	2,8
Зв'язок, телекомунікації та інформатика	0,03	0,03	0,02	0,02	0,02	0,03
Інші галузі економіки	0,2	0,7	0,9	0,8	0,7	0,8
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2
Охорона навколишнього природного середовища	1,1	0,6	0,7	0,7	0,6	0,5
Житлово-комунальне господарство	0,024	0,026	0,004	0,002	0,002	0,030
Охорона здоров'я	3,2	2,5	2,0	1,8	2,0	2,3
Духовний та фізичний розвиток	1,3	1,1	1,1	0,7	0,9	1,0
Освіта	7,7	6,7	5,2	5,1	4,9	4,5

1	2	3	4	5	6	7
Соціальний захист та соціальне забезпечення	21,9	18,7	18,0	22,2	17,2	16,6
Разом функціональні видатки	71,3	69,6	69,8	71,5	67,5	69,7
Міжбюджетні трансферти	28,7	30,4	30,2	28,5	32,5	30,3
Усього видатків	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними [8].

Таблиця 4

Напрями видатків місцевих бюджетів України за функціональною класифікацією у 2013–2018 рр., %

Стаття видатків	Рік					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Загальнодержавні функції	5,3	4,9	5,2	4,6	4,8	5,0
Оборона	0,0006	0,0009	0,0038	0,0024	0,0029	0,0000
Громадський порядок, безпека та судова влада	0,10	0,11	0,11	0,11	0,13	0,20
Економічна діяльність	4,3	4,1	6,8	9,9	11,3	13,5
Загальна економічна, торговельна та трудова діяльність	0,3	0,1	0,1	0,3	0,3	0,0
Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство	0,1	0,0	0,5	0,4	0,4	0,1
Паливно-енергетичний комплекс	0,01	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01
Інша промисловість та будівництво	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	2,0
Транспорт	1,7	1,9	2,9	4,0	5,8	7,4
Зв'язок, телекомунікації та інформатика	0,03	0,03	0,05	0,07	0,15	0,18
Інші галузі економіки	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,1
Інша економічна діяльність	2,1	1,9	3,1	4,8	4,3	3,7
Охорона навколишнього природного середовища	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5
Житлово-комунальне господарство	3,5	7,8	5,6	5,0	5,5	5,3
Охорона здоров'я	22,1	20,6	21,3	18,0	17,3	16,3
Духовний та фізичний розвиток	3,9	4,0	3,4	3,4	3,3	3,3
Освіта	33,9	31,7	30,0	27,0	27,5	29,0
Соціальний захист і соціальне забезпечення	25,7	25,5	25,9	30,3	28,5	25,5
Разом функціональних видатків	99,3	99,1	98,9	98,8	98,8	98,7
Міжбюджетні трансферти	0,7	0,9	1,1	1,2	1,2	1,3
Усього видатків	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними [8].

Поділ бюджетних видатків за функціональною класифікацією між національним (Н) і субнаціональним (СН) рівнями відображено в табл. 5. Підхід до поділу обов'язків з реалізації функцій державного управління, який діє в Україні, – пропорції розподілу фінансування – повністю відповідає

прикладом світової практики, включаючи розвинені країни, а отже, твердження про нераціональність розподілу обов'язків та структуризації обсягів витрат на їх впровадження є дещо маніпулятивним, за винятком програм економічного розвитку.

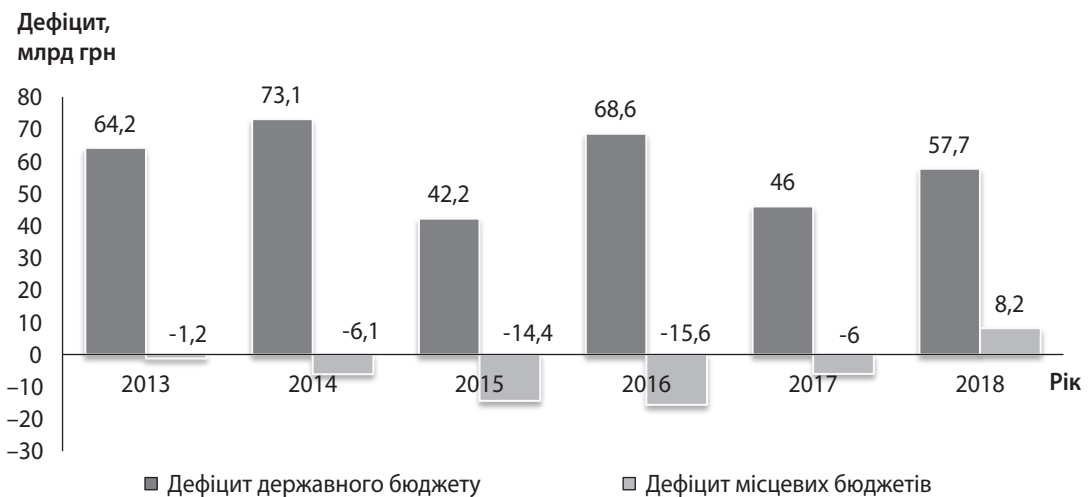

Рис. 10. Динаміка співвідношення доходів та видатків державного та місцевих бюджетів в Україні у 2013–2018 рр., млрд грн

Джерело: розраховано за даними [8].

Таблиця 5

Частка національного та субнаціонального рівнів у фінансуванні публічних видатків за функціональною класифікацією в Україні, %

Рік	Рівень	Загальнодержавні	Оборона, громадський порядок, безпека та судова влада	Економічна діяльність	Охорона НПС	ЖКГ	Охорона здоров'я	Духовний і фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист і соціальне забезпечення	Трансферти
2013	Н	81,2	99,6	99,5	32,7	8,8	62,9	9,5	78,4	54,3	67,2
	СН	18,8	0,4	0,5	67,3	91,2	37,1	90,5	21,6	45,7	32,8
2014	Н	85,7	99,7	99,3	22,0	11,2	37,4	9,5	76,1	53,0	69,5
	СН	14,3	0,3	0,7	78,0	88,8	62,6	90,5	23,9	47,0	30,5
2015	Н	87,7	99,7	99,1	17,5	1,4	42,2	10,0	75,9	55,2	70,5
	СН	12,3	0,3	0,9	82,5	98,6	57,8	90,0	24,1	44,8	29,5
2016	Н	87,9	99,7	99,7	47,5	76,3	0,1	16,5	29,3	26,9	58,8
	СН	12,1	0,3	0,3	52,5	23,7	99,9	83,5	70,7	73,1	41,2
2017	Н	85,7	99,6	98,7	7,8	0,6	38,1	8,4	71,5	51,4	65,9
	СН	14,3	0,4	1,3	92,2	99,4	61,9	91,6	28,5	48,6	34,1
2018	Н	85,1	99,5	98,2	6,4	9,0	42,9	9,8	70,1	49,7	67,3
	СН	14,9	0,5	1,8	93,6	91,0	57,1	90,2	29,9	50,3	32,7

Дані твердження є справедливими тільки стосовно зв'язку мети політики та структури фінансування відповідних видатків – за умови ставлення цілі економічного зростання частка видатків на економічну діяльність не може відповідати 10–15% усієї суми витрат публічних фінансових ресурсів, а у випадку України місцеву владу ускладнили економічними повноваженнями, однак фінансування економічної ді-

яльності місцевої влади становлять тільки 2% від загальних джерел, передбачених певною статтею.

Оцінювання відносних показників утворення структурних пропорцій доходної та видаткової частин субнаціональних бюджетів та зв'язку між ними наведено в табл. 6, аналіз якої говорить про спад фінансової самостійності субна-

ціональних бюджетів і збільшення залежності від міжбюджетних трансфертів, переважно освітньої та медичної субвенції, що підтверджує також нарощення коефіцієнта покриття бюджетних видатків на виконання покладених повноважень.

підґрунтя для розробки та впровадження більш ефективної фінансової системи, яка буде надійною основою економіки та забезпечить життя населення на належному рівні. А функції фінансової системи нашої держави ще раз підтверджують важливість запрова-

Таблиця 6

Показники формування структурних пропорцій дохідної та видаткової частин субнаціональних бюджетів та зв'язку між ними, %

Показник	Рік							
	2007	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Коефіцієнт самостійності субнаціональних бюджетів	54,5	50,5	47,6	43,6	40,9	46,6	45,7	46,8
Коефіцієнт залежності субнаціонального бюджету від міжбюджетних трансфертів	45,5	49,5	52,4	56,4	59,1	53,4	54,3	53,2
Коефіцієнт стійкості бюджету	46,4	27,9	52,7	57,9	62,1	55,7	55,0	52,4
Коефіцієнт фінансової спроможності субнаціональних бюджетів за доходами, які беруться до уваги при визначення базової дотації	x	x	x	x	18,7	21,6	22,0	24,6
Коефіцієнт податкоспроможності субнаціональних бюджетів за доходами, які беруться до уваги при визначенні базової дотації	0,0	0,0	0,0	0,0	55,9	53,8	55,0	59,4
Коефіцієнт бюджетного покриття	-	57,3	-	52,2	50,1	59,1	66,6	57,8
Коефіцієнт бюджетного покриття з урахуванням базової дотації	-	88,2	-	83,9	52,3	60,7	73,1	59,6
Показник чутливості обсягу податкових надходжень до змін у майновому стані платників податків	3,1	2,9	0,7	0,5	16,3	17,0	14,5	13,4
Коефіцієнт покриття видатків на делеговані повноваження в сфері освіти	x	x	x	x	59,0	47,1	48,7	47,3
Коефіцієнт покриття видатків на делеговані повноваження в сфері ОЗ	x	x	x	x	77,9	70,7	89,7	86,3
Коефіцієнт стійкості бюджету за податковими надходженнями	-	41,7	-	38,7	35,1	41,9	40,5	40,8
Коефіцієнт вагомості дотації вирівнювання	38,2	55,3	48,1	46,3	3,0	2,4	8,1	2,7
Коефіцієнт бюджетної результативності, грн/ос.	1259,4	1762,2	2321,2	2360,4	2823,2	4017,3	5423,4	6258,5
Коефіцієнт бюджетної забезпеченості, грн/ос.	-	3496,6	-	5267,8	6563,1	8246,9	11723,5	13553

Серед позитивних моментів варто відмітити зростання стійкості бюджету та фінансової спроможності за доходами, які враховуються при обчисленні дотації вирівнювання. На відміну від розвинутих країн значно низький ступінь чутливості відзначається по відношенню до майнових податків, які складають значущу частину податкових надходжень у даних країнах.

ВИСНОВКИ

Таким чином, сформована на сьогодні фінансова архітектура економіки України може розглядатись як

дження ефективної фінансової архітектури, яка зможе керувати та забезпечувати нормальну діяльність усіх органів та інститутів, а також забезпечить здійснення необхідних фінансових процесів та операцій. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Lukianenko I., Olishevych M. The Effects of Shocks on the Ukrainian Labour Market: SVEC Modeling. *Procedia Economics and Finance*. 2015. Vol. 27. P. 311–322. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/81947105.pdf>

2. Samorodov B., Maslova A., Mysienko O. Evaluation of investment projects effectiveness in a bank's activity. *Economic Annals-XXI*. 2014. № 9-10 (1). P. 98–101. URL: http://soskin.info/userfiles/file/2014/9-10_2014/1/Samorodov,Maslova,Mysienko.pdf
3. Євдокимов В., Грицищен Д., Грищенко О., Баришнікова О. Міжнародні моделі регулювання звітності сталого розвитку: аналіз сучасного стану : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2013. 200 с.
4. Лук'яненко І. Г., Семко Р. Б. Прогнозування наслідків економічної політики за допомогою моделі загальної рівноваги. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 303–319.
5. Мельник В. М., Житар М. О. Роль, особливості та напрямки фінансової архітектури національної економіки. *Бізнес Інформ*. 2019. № 8. С. 175–181. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-8-175-181>
6. Житар М. О. Фінансова архітектура національної економіки: конфігурація та структурні компоненти. *Проблеми економіки*. 2019. № 3. С. 194–201. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-3-194-201>
7. Сосновська О. О., Житар М. О. Аналіз методів оцінки рівня економічної безпеки підприємств. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1. С. 21–26. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-1_0-pages-21_26.pdf
8. Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>
9. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

REFERENCES

Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy. <https://www.treasury.gov.ua/ua>

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

- Lukianenko, I. H., and Semko, R. B. "Prohnozuvannia naslidkiv ekonomichnoi polityky za dopomohoiu modeli zahalnoi rivnovahy" [Forecasting the Consequences of Economic Policy by Means of General Equilibrium Model]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1 (2012): 303-319.
- Lukianenko, I., and Olishevych, M. "The Effects of Shocks on the Ukrainian Labour Market: SVEC Modeling". *Procedia Economics and Finance*. 2015. <https://core.ac.uk/download/pdf/81947105.pdf>
- Melnyk, V. M., and Zhytar, M. O. "Rol, osoblyvosti ta napriamky finansovoi arkhitektury natsionalnoi ekonomiky" [The Role, Features and Directions of the Financial Architecture of the National Economy]. *Biznes Inform*, no. 8 (2019): 175-181. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-8-175-181>
- Samorodov, B., Maslova, A., and Mysienko, O. "Evaluation of investment projects effectiveness in a bank's activity". *Economic Annals-XXI*. 2014. http://soskin.info/userfiles/file/2014/9-10_2014/1/Samorodov,Maslova,Mysienko.pdf
- Sosnovska, O. O., and Zhytar, M. O. "Analiz metodiv otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv" [Analyzing the Methods of Estimation of the Economic Security of Enterprises]. *Biznes Inform*. 2019. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-1_0-pages-21_26.pdf
- Yevdokymov, V. et al. *Mizhnarodni modeli rehuliuвання zvitnosti staloho rozvytku: analiz suchasnoho stanu* [International Models for Regulation of Sustainable Development Reporting: An Analysis of the Current Status]. Zhytomyr: ZhDTU, 2013.
- Zhytar, M. O. "Finanova arkhitektura natsionalnoi ekonomiky: konfihuratsiia ta strukturni komponenty" [The Financial Architecture of the National Economy: Configuration and Structural Components]. *Problemy ekonomiky*, no. 3 (2019): 194-201. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-3-194-201>